

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحوالات و رویکردهای نوین

لایحه قانون مجازات اسلامی

تبسیق مادو به مادو با قانون ۱۳۷۰

با تقدیر

دکتر حسین میرمحمدصادقی

تألیف: امین بخشی زاده اهری

انتشارات چراغ دانش

زمستان ۱۳۹۱

سرشناسه	:	بخشی زاده، امین - ۱۳۶۷
عنوان قراردادی	:	ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	:	تحولات و رویکردهای نوین لایحه قانون مجازات اسلامی: تطبیق ماده به ماده با قانون ۱۳۷۰/ با مقدمه حسین میرمحمدصادقی؛ تدوین امین بخشی زاده.
مشخصات نشر	:	تهران: چراغ دانش، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	:	۳۰۴ص.
شابک	:	978-964-8355-24-6
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	قانون کیفری -- ایران.
موضوع	:	حقوق جزا -- ایران
شناسه افزوده	:	میرمحمد صادق، حسین، ۱۳۳۵ - مقدمه نویسنده
رده بندی کنگره	:	۳۸۰.۰۰ KMil ب ۳۳۳ ۱۳۹۱
رده بندی دیویی	:	۳۳۵/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۰۱۷۶۷۳

انتشارات چراغ دانش

نام کتاب : تحولات و رویکردهای نوین لایحه قانون مجازات اسلامی
تألیف : امین بخشی زاده اهری
ناظر چاپ : حسین رسولی
نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۱
تیراژ : ۱۰۰۰ نسخه
لیتوگرافی : چاپ جاوید نو
چاپخانه : جاوید نو
قیمت : ۱۵۰۰۰ تومان
شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۸۳۵۵-۲۴-۶

فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، خیابان منیری جاوید، پلاک ۹۲ تلفن ۶۶۹۷۳۳۶۰ - ۶۶۹۵۰۷۵۹

دفتر نشر، پخش و مشاوره : خیابان کارگر جنوبی، پایین تر از خیابان نظری، بن بست گشتاسب، پلاک ۷، طبقه ۲، تلفن: ۶۶۹۷۵۹۲۸

تقدیم بہ اساتید کرامت قدرم:

دکتر حسن میر محمد صادقی

دکتر موشنگ شایبانی

دکتر محمد صالح ولیدی

دکتر علی بخشی توانا

دکتر حسین آقایی

دکتر عباس تہین

دکتر حسن گلپور

دکتر اسماعیل افراسیابی

دکتر نادر نوروزی

و تقدیم صمیمانہ بہ والدین عزیزم

کہ وجودم نشأت گرفتہ از وجود مقدس آنہاست.

و بہ یاد ہمیشریان عزیزم

کہ در زمین لرزہ شہرستان احر جان خود را از دست دادند.

کتاب اول - کلیات

بخش اول - مواد عمومی

فصل اول - تعاریف

فصل دوم - قلمرو اجراء قوانین جزائی در مکان

فصل سوم - قلمرو اجراء قوانین جزائی در زمان

فصل چهارم - قانونی بودن جرائم، مجازاتها و دادرسی کیفری

بخش دوم - مجازاتها

فصل اول - مجازاتهای اصلی

مبحث اول - مجازاتهای اصلی اشخاص حقیقی

مبحث دوم - مجازاتهای اشخاص حقوقی

فصل دوم - مجازاتهای تکمیلی و تبعی

فصل چهارم - تخفیف مجازات و معافیت از آن

فصل پنجم - تعویض صدور حکم

فصل ششم - تعلیق اجراء مجازات

فصل هفتم - نظام نیمه آزادی

فصل هشتم - نظام آزادی مشروط

فصل نهم - مجازاتهای جایگزین حبس

فصل دهم - مجازاتها و اقدامات تأمینی و تربیتی اطفال و نوجوانان

فصل یازدهم - سقوط مجازات

مبحث اول - عفو

مبحث دوم - نسخ قانون

مبحث سوم - گذشت شاکی

مبحث چهارم - مرور زمان

مبحث پنجم - توبه مجرم

مبحث ششم - اعمال قاعده دراء

بخش سوم - جرائم

فصل اول - شروع به جرم

فصل دوم - شرکت در جرم

۹۲	فصل سوم - معاونت در جرم
۹۷	فصل چهارم - سردستگی گروه مجرمانه سازمان یافته
۹۹	فصل پنجم - تعدد جرم
۱۰۷	فصل ششم - تکرار جرم
۱۱۰	بخش چهارم - شرایط و موانع مسئولیت کیفری
۱۱۰	فصل اول - شرایط مسئولیت کیفری
۱۱۳	فصل دوم - موانع مسئولیت کیفری
۱۲۸	بخش پنجم - ادله اثبات در امور کیفری
۱۲۸	فصل اول - مواد عمومی
۱۳۰	فصل دوم - اقرار
۱۳۱	فصل سوم - شهادت
۱۳۵	فصل چهارم - سوگند
۱۳۶	فصل پنجم - علم قاضی
۱۳۸	بخش ششم - مسائل متفرقه
۱۴۱	کتاب دوم - حدود
۱۴۱	بخش اول - مواد عمومی
۱۴۳	بخش دوم - جرائم موجب حد
۱۴۳	فصل اول - زنا
۱۴۷	فصل دوم - لواط، تخیذ و مساحقه
۱۵۱	فصل سوم - قوادی
۱۵۳	فصل چهارم - قذف
۱۵۸	فصل پنجم - سب نبی
۱۵۹	فصل ششم - مصرف مسکر
۱۶۰	فصل هفتم - سرقت
۱۶۵	فصل هشتم - محاربه
۱۶۸	فصل نهم - بغی و افساد فی الارض
۱۷۲	کتاب سوم - قصاص
۱۷۲	بخش اول - مواد عمومی
۱۷۲	فصل اول - اقسام و تعاریف جنایات
۱۸۴	فصل دوم - تداخل جنایات
۱۸۸	فصل سوم - شرایط عمومی قصاص

۱۹۶	فصل چهارم - راه‌های اثبات جنایت
۲۰۵	فصل پنجم - صاحب حق قصاص
۲۱۱	فصل ششم - شرکت در جنایت
۲۱۵	فصل هفتم - اکراه در جنایت
۲۱۸	بخش دوم - قصاص نفس
۲۲۱	بخش سوم - قصاص عضو
۲۲۱	فصل اول - موجب قصاص عضو
۲۲۴	فصل دوم - شرایط قصاص عضو
۲۳۰	بخش چهارم - اجراء قصاص
۲۳۰	فصل اول - مواد عمومی
۲۳۵	فصل دوم - اجراء قصاص نفس
۲۳۶	فصل سوم - اجراء قصاص عضو
۲۳۹	کتاب چهارم - دیات
۲۳۹	بخش اول - مواد عمومی
۲۳۹	فصل اول - تعریف دیه و موارد آن
۲۴۱	فصل دوم - ضمان دیه
۲۴۲	فصل سوم - راه‌های اثبات دیه
۲۴۴	فصل چهارم - مسؤول پرداخت دیه
۲۵۰	فصل پنجم - مهلت پرداخت دیه
۲۵۱	فصل ششم - موجبات ضمان
۲۶۹	فصل هفتم - تداخل و تعدد دیات
۲۷۳	بخش دوم - مقادیر دیه
۲۷۳	فصل اول - دیه نفس
۲۷۶	فصل دوم - قواعد عمومی دیه اعضاء
۲۸۰	فصل سوم - دیه مقدر اعضاء
۲۸۰	مبحث اول - دیه مو
۲۸۱	مبحث دوم - دیه چشم
۲۸۲	مبحث سوم - دیه بینی
۲۸۳	مبحث چهارم - دیه لاله گوش
۲۸۴	مبحث پنجم - دیه لب
۲۸۴	مبحث ششم - دیه زبان

۲۸۵	مبحث هفتم - دیه دندان
۲۸۷	مبحث هشتم - دیه گردن
۲۸۷	مبحث نهم - دیه فک
۲۸۷	مبحث دهم - دیه دست و پا
۲۸۹	مبحث یازدهم - دیه ستون فقرات، نخاع و نشیمنگاه
۲۹۰	مبحث دوازدهم - دیه دنده و ترقوه
۲۹۰	مبحث سیزدهم - دیه ازاله بکارت و افضاء
۲۹۱	مبحث چهاردهم - دیه اندام تناسلی و بیضه
۲۹۲	مبحث پانزدهم - دیه پستان
۲۹۲	فصل چهارم - انواع عمومی دیه منافع
۲۹۳	فصل پنجم - دیه مقرر منافع
۲۹۳	مبحث اول - دیه عقل
۲۹۴	مبحث دوم - دیه تنوایی
۲۹۴	مبحث سوم - دیه بیبایی
۲۹۵	مبحث چهارم - دیه بویایی
۲۹۵	مبحث پنجم - دیه چشایی
۲۹۶	مبحث ششم - دیه صوت و گویشی
۲۹۶	مبحث هفتم - دیه سایر منافع
۲۹۷	فصل ششم - دیه جراحات
۲۹۹	فصل هفتم - دیه جنین
۳۰۰	فصل هشتم - دیه جنایت بر میت

مقدمه‌ی دکتر حسین میرمحمدصادقی

به نام آنکه جان را فکرت آموخت

مهمترین قانون کیفری در کشور ما «قانون مجازات اسلامی» است که از سال ۱۳۶۱ به بعد تحت عناوین مختلف و در بخش‌های گوناگون در کمیسیون قضایی مجلس شورای اسلامی، یا در صحن مجلس به تصویب رسیده است. بخش‌های مختلف این قانون قبلاً تحت عناوین «قانون راجع به مجازات اسلامی»، «قانون حدود و قصاص»، «قانون دیات» و «قانون تعزیرات» تصویب شده و نهایتاً به «قانون مجازات اسلامی»، مصوب سال ۱۳۷۰ که بعدها «قانون تعزیرات» مصوب ۱۳۷۵ نیز به پایان آن اضافه شد، منتهی گشت. قانون مذکور، سالها به شکل آزمایشی ادامه‌ی حیات داد و مجلس همه ساله نسبت به تجدید دوران اجرای آزمایشی آن اقدام میکرد. بالاخره پس از ماه‌ها انتظار لایحه‌ی «قانون مجازات اسلامی» در سال جاری به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و البته هنوز (یعنی در حین نگارش این سطور) نهایی نشده و به طور رسمی انتشار نیافته است که احتمالاً این امر در آینده‌ی نه چندان دور رخ خواهد داد.

جناب آقای امین بخشی‌زاده که از دانشجویان علاقمند به امور پژوهشی می‌باشند، قبل از نهایی شدن این قانون نسبت به بررسی ساده به ماده آن و مقایسه‌ی مواد جدید با قانون موجود و چاپ یافته‌های خود جهت استفاده‌ی سایر دانش‌پژوهان اقدام نموده‌اند. اینجانب این اقدام ایشان را به فال نیک گرفته و تداوم فعالیت‌های پژوهشی وی را از درگاه ایزد منان مسألت دارم.

حسین میرمحمدصادقی

تهران - پاییز ۱۳۹۱

مقدمه

«ستایش برای خداست؛ آن نخستین بسی‌اعزاز و آن واپسین بی‌انجام. او که دیده‌ی بینندگان از دیدنش فرو ماند، و اندیشه‌ی وصف کنندگان ستودنش نتواند. آفریدگان را به قدرت خود آفرید، و به خواستِ خویش بر آنان جامه‌ی هستی پوشید. آن‌گاه ایشان را به راهی که می‌خواست رهسپار کرد، و به حاده‌ی محبت خود روان گردانید.»

صحیفه سجادیه امام سجاد (ع)

قانون مجازات اسلامی که به عنوان مسلم‌ترین منابع درسی حقوق جزا و قانون مادر در علم حقوق محسوب می‌شود پس از مدت‌ها، مورد بازنگری قانونگذار جمهوری اسلامی ایران قرار گرفته و دستخوش تحولات نسبتاً زیادی گردید به طوری که برخی از این تحولات به عنوان نوآوری قانون جدید و برخی دیگر به عنوان تغییرات صریح و ضمنی این قانون به تصویب رسید. در این میان توجه به تغییر و تحولات مزبور مخصوصاً برای دانشجویان و داوطلبان رشته‌ی حقوق از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

در این مجموعه سعی بر تطبیق مواد قانونی جدید با قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ نموده و خلاها، تغییرات و نوآوری‌های قانون مزبور را در مواد مختلف یادآور شده‌ایم. هدف از نگارش این کتاب آشنایی دانش‌پژوهان حقوقی با تغییرات و تأسیسات نوین قانون جدید است تا گامی هر چند کوچک در مسیر پر بار علم حقوق برداشته باشیم. امید است آنچه در این مجموعه ذکر گردیده است بتواند گوشه‌ای از نیازهای دانش‌پژوهان رشته‌ی حقوق را تأمین نموده باشد.

لازم به ذکر است موادی که با علامت (*) مشخص گردیده، مواردی هستند که شورای نگهبان به آن‌ها ایراد گرفته و ما این ایرادات را در پاورقی صفحات بیان نموده ایم تا مورد استفاده دانش‌پژوهان و حقوقدانان محترم قرار گیرد. اخبار بروز و نهایی از این لایحه را می‌توانید در وب سایت www.crimelaw.ir پیگیری نمایید.

در پایان لازم است از اساتید معزز دوره کارشناسی ام از جمله جناب آقای محمدرضا سخنور، سرکار خانم رزم‌خواه، سرکار خانم خلیلی و سایر اساتید که در پیشرفت علمی اینجانب نقش داشتند قدردانی نموده و از درگاه باری تعالی برای این عزیزان آرزوی سلامتی داشته باشم. همچنین از دوستان گرانقدر خود از جمله حمیدرضا کلانتری، مهدی صیادی، امیرحسین مشکانی، احمد اسلامی، حسام‌الدین ترکمن و سایر دوستان که در تکمیل این اثر دست یاری به من دادند و علی-

الخصوص والدین گرانقدرم که پشتوانه همیشگی من در طی مسیر زندگی ام بوده‌اند و از پدرمقام گرامی جناب آقای کریم رسول‌زاده که مشوق اصلی من در این مسیر بوده‌اند، سپاسگزاری مینمایم. بی تردید تشویقات جناب آقای دکتر میرمحمدصادقی، استاد مسلم حقوق جزا و جرم‌شناسی کشور در پیشبرد این کتاب بی تأثیر نبوده است. جا دارد از ایشان به عنوان یکی از برترین اساتید حقوق جای کشور قدردانی نموده و از درگاه ایزد منان برای ایشان آرزوی طول عمر با عزت و برکت مسئلت نمایم.

از خوانندگان محترم تقاضا دارم چنانچه در خصوص این کتاب پیشنهاد یا انتقادی داشته باشند از طریق ایمیل www.crimelaw.ir یا آدرس الکترونیکی amin_b18@yahoo.com نظرات خود را اعلام نمایند.

با آرزوی بهترین‌ها

امین بخشی‌زاده

تهران - زمستان ۱۳۹۱

بنام خداوند جان و خرد

انتشارات چراغ دانش وابسته به سایت کمک آزمون حقوقی دارای کادری مجرب و کاملاً حقوقی می‌باشد. انگیزه‌ای که سبب شد تا مدیریت انتشاراتی مستقل را به عنوان یک دانش آموخته ی حقوق برعهده گیرم نیازی بود که در حوزه تألیف کتب آموزشی و کمک آموزشی حقوق به چشم می‌خورد و از جهتی حفظ ارتباط با اساتید و صاحبان نظران حقوقی و چاپ آثار آنان بطور شایسته و حفظ حقوق مادی و معنوی‌شان به نحو مطلوب بود.

لازم به ذکر است که آثار منتشره انتشارات چراغ دانش از طریق نمایشگاه مجازی www.komakazmoon.ir و نمایشگاه حضوری و دائمی واقع در تهران، میدان انقلاب، خیابان منیری جاوید پلاک ۹۲ و کتابفروشی های معتبر سراسر کشور قابل تهیه می‌باشد.

در پایان جا دارد از استاد فرزانه جناب آقای دکتر عبدالعلی توجهی که خود در دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد دانش آموختنی ایشان بوده ام کمال تشکر و قدردانی را بنمایم.

مهدی صیادی

انتشارات چراغ دانش

کتاب اول - کلیات

بخش اول - مواد عمومی

فصل اول - تعاریف

ماده ۱ - قانون مجازات اسلامی مشتمل بر جرایم و مجازاتهای حدود، قصاص، دیات و تعزیرات، اقدامات تأمینی و تربیتی، شرایط و موانع مسئولیت کیفری و قواعد حاکم بر آنها است.

نخستین ماده از قانون مجازات اسلامی، که در مقایسه با ماده ۱ قانون سابق وضع شده است، در مقام تعریف قانون مجازات اسلامی می‌باشد. تغییری که در این ماده به وجود آمده این است که در ماده ۱ قانون سابق مصادیق مجازات‌ها بیان نشده و صرفاً به عبارت «انواع جرائم و مجازات» اکتفا شده بود. در حالی که این قانون، مصادیق مجازات‌ها را (اعم از حدود و قصاص و دیات و تعزیرات)، ذکر نموده است. نقطه اشتراک بین دو ماده قانونی، در خصوص عنوان «اقدامات تأمینی و تربیتی» می‌باشد که در هر دو ماده قانونی بدان اشاره شده است. پیش‌بینی عنوان «شرایط و موانع مسئولیت کیفری و قواعد حاکم بر آنها» را در تعریف قانون مجازات اسلامی، می‌توان از نوآوری‌های قانون جدید تلقی کرد.

منظور از شرایط مسئولیت کیفری این است که برای تحقق جرم مستوجب مجازات، یک سری شرایطی لازم است که مرتکب را بتوان مورد سرزنش قرار داد. از جمله می‌توان به عقل، بلوغ، قصد، اختیار و ... اشاره نمود. موانع مسئولیت کیفری، اعم از علل موجهه جرم، عوامل رافع مسئولیت کیفری و معاذیر قانونی می‌باشد که در مواد آتی مورد بررسی قرار خواهند گرفت و آن شرایطی است که فرد به دلیل زوال عنصر قانونی (در علل موجهه جرم)، زوال عنصر روانی (در عوامل رافع مسئولیت کیفری) یا معافیت از مجازات و ضمانت اجرای کیفری (در معاذیر قانونی) مصون از تحمل کیفر خواهد بود.

ماده ۲ - هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است جرم محسوب می‌شود.

تنها تغییری که بین این ماده و ماده ۲ قانون سابق وجود دارد، ذکر عنوان «هر رفتاری» قبل از عبارات «فعل و ترک فعل» می‌باشد. تغییر مذکور می‌تواند به این دلیل باشد که با تعیین تکلیف مفهوم «رفتار»، دیگر نیازی به ذکر مصادیق آن، در مواد قانونی دیگر وجود نداشته باشد و هر جا که از عبارت «رفتار» یاد شود، منظور «فعل و ترک فعل» می‌باشد. مانند بند «پ» ماده